

1. Boeck / Frederici Samuelis / Diss. De Notione
Immensitatis Dei amplificatione Co
templatione magnitudinis Mundi
Regionum 1766, Autor G. C. Riccard.
2. Bode / Christophorus Augustus / Protevan,
gelium Genesios' Cap: III Vers: XV. Helm,
Stad: 1763.
3. Boekmer / D. philip Adolph: / programma, de
Christo filio Domini, Halle 1765.
4. ——— programma, addita est illustratio
addita est illustratio loci 1 Corinthi 2°, vers, 51,
Halle 1766.
5. ——— programma in Commentationem ad
illustrationem Actuum Apostolorum, 1766.
6. Buchner / D. Andreæ Elie: / programma in
diem natalem Christi, Halle 1768.
7. Carrach / Joh: Tob: / programma paracliti
Appellatione Spiritui Sancto tributa,
Halle 1764.

6

ACADEMIAE FRIDERICIANAE PRORECTOR
D. ANDREAS ELIAS
BÜCHNERVS

SACRI ROMANI IMPERII NOBILIS,
POTENTISSIMI PRUSSIAE REGIS A CONSILIIIS INTIMIS, MEDICINAE
ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS,
FACVLTATIS MEDIC. SENIOR, ET REGIOR. ALVMNOR. EPHORVS,
IMPERIALIS ACAD. NATVR. CVRIOS. PRAESES, REGIAE SOCIET.
SCIENTIAR. ANGLIC. BEROL. ET MONTISPEL. SODALIS

VNA CVM
DIRECTORE ET RELIQVO SENATV ACADEMICO
NATALEM CHRISTI

PIE CELEBRANDVM INDICIT
PROPOSITA BREVI DISPVATIONE

QVA
FILIVS DEI IN ADSVMTA HVMANITATE
CEV PHOSPHORVS TERRARVM ORBI EXORTVS
PRAEEVNTIBVS SACRAE SCRIPTVRAE ORACVLIS

SISTITVR.

HALAE SALICAE
TYPIS ORPHANOTROPHEI, MDCCCXVII.

ACADEMIAE HUMANIORUM PROLEGOMENA
D. ANDREAS FILLAS
B. V. CHRISTOPH

PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE
PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE

PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE

PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE
AK

PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE

PROLEGOMENA
HUMANIORUM
ACADEMIAE

Quod Deus salubre ac frugiferum esse iubeat, ut antiquo haud
 magis quam pio instituto geratur mos, THEOPHANIA,
 Ciues, denuo Vobis publica scriptioe indicimus. Id no-
 minis enim, τὰ Θεοφάνια, aut si aliam scripturam sequare,
 veterem et ipsam probaramque Θεοφάνεια, natalis Domini
 nostri Iesu Christi stata et anniuersaria Sacra satis constat an-
 tiquitus habuisse. GREGORIVS, vt hoc teste vtamur, NANZIANZENSIS,
 ea, quae in hanc ipsam festiuitatem dicta est *Oratione XXXVIII.* Θεοφάνια,
 ait, ἢ πανήγυρις, εἴτ' ἐν Γενέθλιαι λέγεται γὰρ ἀμφοτέρω κ. λ. rationemque
 idem deinceps addit hanc: ἐφάση γὰρ Θεὸς ἀνθρώποις διὰ γεννήσεως (1 Tim.
 III, 16. (a) Et vtraque quidem illa nomenclatura (cum et Ἐπιφάνια, quod
 nunc quidem alii inferuit memoriae nomen, Magorum nempe ad Christum
 aduentus, Sacra natalitia insigniuise constet) ista igitur denominatio, vnde-
 cunque ductam credamus originem ipsius, facile commouerit nobis variarum
 memoriam sententiarum, in tabulis exstantium vtriusque instrumenti, quae
 indutum humanitate Dei filium, velur exortum caliginoso terrarum orbi, hoc
 est genibus humanis praefulgidum sidus celebrant, eiusdemque Sospiatoris
 manera variis ex ista quam modo designabamus similitudine ductis clogiis ad-
 ornant, v. c. Ef. IX, 2. XXXVIII, 6. Mal. IV, 2. Tit. II, 11. Luc. I, 78. II, 32.
 Io. VIII, 12. cer.

A 2

Ipsam

(a) Videatur eandem in rem *Program-
ma natalitium Vittembergae MDCCLVIII*

editam: τὰ Ἐπιφάνια *Veterum cer. itemque
SVICERTVS Theaur. ecclesiast. p. 1198 seq.*

Ipsam adeo admirabilem stellam, Magorum ad puellum diuinum ex Oriente ducem, in mentem praeicis quibusdam doctoribus (b) venit, figuram sustinuisse melioris illius et benefici sideris quod pridem Bileamum cecinerat (Num. XXIV, 17.) et quod clarius adhuc ἀναπαλιῆς ἐξ ὕψους titulo, plenus Deo sacerdos loquitur Zacharias Luc. I, 78.

Nos quidem in praesenti illud paululum detinear effatum, quod ex ipso Domini de se testantis iamque ad gloriam euecti ore exit: Ἐγὼ εἰμι ἡ ἔρχομαι καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀπῆρ, ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. Apoc. XXII, 16.

Magnifica vero vox, eaque continens: quae dubitare nos vix sinerent, quis sit, cuius hic de se ipso exaudiatur oratio, etiamsi nihil praemisum exstaret quod de auctore admoneret. Praecedat autem haud multo ante in fronte sermonis, proprii ac personalis indicium nominis: Ἐγὼ ἸΗΣΟΥΣ κ. λ. (c). Caeterum illud quidem haud in magno discrimine posuerimus, initium sermonis Christi vtrum iam in iis. quae γ. 10. habentur constituendum quis puer, vt WOLFIO placet in *Cur. Philol.* ad h. l. an vero dentum in iis ὁ ἀδικῶν κ. λ. (v. 11.) idque propter convenientiam formulae καὶ λέγει μοι (v. 10.) quae paulo ante (v. 9.) praemititur haud dubie non Christi verbis sed Angeli illius demonstratoris (v. 1.) orationi, σύνδελλον quippe se profitentis Ioannis et Prophetarum. Quod vero ad verba v. 14. 15. attinet, nos non poenitet eorum sententiae esse, qui ipsius illa scriptoris Apostoli credunt, post quae interposita, iam v. 16. Christi continetur coepa superiorum oratio.

Quod si igitur primam illius quod supra descripsimus elogii partem Ἐγὼ εἰμι ἡ ἔρχομαι καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ propius paulo consideremus, facile intelligitur, humanam significari loquentis naturam, stirpemque simul vnde haec propagata est, Dauidicam familiam. Neque tamen minus continetur his verbis *Messiani* eius *muneris* notatio; plane vt nomen in terris adhuc conspicuo amul-

(b) Sic EVSEBIUS *Demonstrat. Euangel.* l. VIII. haec inter alia habet: (p. 419. edit. Coll.) Ἐγὼς καὶ νεὸς ἀπῆρ ἐπιφανὲς σημεῖον ἔξουσιώσας ἐδίδκου κατὰ ἀμφότερας τὰς πᾶσι κῆρυξ, ὅς ἦν ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ — οὐ τὴν κινεῖα συμβολικῶς ὁ Φωκὸς τότε τοῖς Μάγοις ἐπεφίετο.

(c) Est alioquin libelli huius prophetici contextus interlocutionibus ὡς ἀπόμνημα-

vis factis frequentatus; quae res saepe vel alucinationis vel saltem dubitationis ansam quasi dedit enarratoribus. Sic reprehenditur GROTIUS v. 7. illa idē ἐρχομαι τὰς κ. λ. Angelotribuens; a VITRINGA *Comment.* ad v. 7. (si modō GROTIUM recte inspicit vel VITRINGA vel qui eum laudat: WOLFIVS.) Videantur si placet, etiam de illis c. II. 8. quae adscriptis BENGELIVS in *Canon. N. T.*

a multis tributum saepenumero, *Filius Davidis*, non eo valebat potissimum, ut Iesum ad quem implorantes opem ipsius compellatione hac utebantur, ex posteris Davidis aliquem, sed huc vel in primis tendebat, ut Messiam eundem agnitionem profiterentur. Videtur proinde nostro in loco non negligenda vis et significantia articuli graeci in utroque vocabulo positi (ἡ εἴσα καὶ τὸ γένος τῆ Δαβὶδ) ut non eiusmodi characterem poni appareat qui sit cum multis aliis loquenti communis, sed ut eximius hic ex omni Davididarum numero Davidides, *unus ex milleis*, ut ille apud Iobum appellat (Iob. XXXIII, 28.) καὶ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ἄλλων id. nomen gerens intelligatur coll. Rom. XV, 16. et Apoc. V, 5. Hunc ipsum prophetae גֵרְמַן גֵרְמַן *germen* (progeniem) *Davidis* vocant, *Davidis suscitandum* Ier. XXIII, 5. *Davidis*que adeo nomen ei tribuunt Ezech. XXXIV, 23. Hof. III, 5. estque in iis, forte nostro hoc etiam, ut *GERMANS* innuit, loco, in hac formula regii potissimum muneris ratio habenda, quo Davidem potissimum retulit; et si hic valere debeat illud quo se Salomoni is comparat et praefert *πλεον ὄδε!* Luc. XI, 31. Ipse enim est, ut in Apocalypsi nuncupatur ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλείων τῆς γῆς c. I, 5. itemque *βασιλεὺς βασιλείων καὶ κύριος κυρίων*, *summus Rex, celsissimus Dominus*. c. XIX, 16.

Quum vero gemina dictione idem bis dici videatur, illud ad ea quae attulimus a multis neque iis spernendi ingenii interpretibus additur, priorum denominationem ἡ εἴσα (scil. τῶν Δαβὶδ) ad praecellentiorum naturam Messiae hoc est diuinam respicere, quippe cum et *Dauid* prior sit et *Abrahamo* (Io. VIII, 58.) quid? quod a raris vltimis λόγος ille, quidquid rerum hominumque est ab se conditum *radicis* instar *sustinens*. Io. I, 3. Ebr. I, 3. coll. ad emblemata Rom. XI, 18. *Cur enim* (quae verba sunt WOLFFII *Cur. Phil.* ad Apoc. XXII, 13. p. 632.) *idem et RADIX et GENVS Davidis dicitur? Nonne prius diuinam infert naturam per quam Davidis est Dominus, Matth. XXII, 45. posterius autem humanam, quam ex familia Davidis adsumsit? Nonne idem hic metaphorica phrasi indicatur, quod Paulus Rom. IX, 5. propria expressit?* Comparanda cum his vel in primis sunt quae in eandem fere sententiam pluribus VITRINGA disputat cum in *Commentar. in Apocal. ad c. V, 5. tum in Esaiæ XI, 10.* (d).

A 3

Sed

(d) Foret hac ratione in isto loquendi genere sanctum quasi quoddam ὁμοιωσις, (qualia collegit GLASSIUS noster *Philol. S. L. V. Tr. II. c. VII. p. m. 2046. sq.*) Dissimulandum tamen haud videtur dubitabilem inteream emphasin reddi ab iis qui ἐπισημαστικῶς addi putant vocabulo me-

taphorico (ἡ εἴσα) posterius illud (τὸ γένος) non refragante vel talis coniunctionis vocum exegericae consuetudine, vel ipsius vi vocis, praesertim si ebraisimum aduocemus, quo largiter Apocalypsis liber tinctus est. Nam ebr. גֵרְמַן non ra-

dicem

Sed progrediamur, age, ad alteram oraculi nostri partem, qua *Stellae mutatae* imaginem sibi accommodat Dominus. Vbi quidem quod ad verba authentica attinet non morabitur nos in praesenti ea quae se offert exemplaria graeca inspicientibus scripturae varietas. Neque enim ad sensum dicti refert, siue *ἀστὴρ* legas, quod est a MILLIO in contextum editionis suae itaque ab aliis receptum, siue quod BENGELIUS propter adlatas in *Apparat. Crit.* (p. 858.) auctoritates praeferebam *πρῶτος*. Stella haud dubie designatur eadem quae visitatori nomine *ἑσπέρης* graecis et frequentius *ἑσπέρης* dicitur, quorum illud v. c. apud LXX Esai. XIV, 12, hoc in ipso N. T. 2 Petr. I, 19, occurrit. Estque, ut praemisimus ὁ *λεωκπῶς* h. l. inuit et alioquin satis constat eximii illa fulgoris, (e) siue cum ut alter quidam sol, quae PLINII verba sunt, *diem maturat Luciferque dicitur, siue ab occasu resurgens diem prorogat, vicem Lunae reddens, qui Vesper nuncupatur.* (f) Neque enim aliam stellam esse quae solem antegreditur, aliam quae subsequitur in vulgus nunc verum est, observatam si PLINIO credimus ab *Samio* primum Pythagora.

Itaque ut in pauca conferamus, quae electum istud emblemata de Christo qui sibi id applicat, meditantibus insinuet, occurrit primo ea similitudine notari et posse commode atque etiam solere pulcritudinem quamlibet siue qualis propria est his quae ad spectu sentiuntur, siue ut in eas res cadit quae mente tantum quasi cerni, hoc est intelligi possunt. Natus est, ut ne in re facili pluribus exemplis vitamur locus Philosophi a nostro etiam laudatus MELANTHONE (in *Apol. A. C.* p. 64. edit. Rechenberg.) *Iustitiam* nempe quam *ἡσυχίαν τῶν ἀρετῶν* dixerat, ornaturus ARISTOTELES *ἔσ' Ἑσπέρης*, ait, *ἔσ' ἀσὸς οὐραίου*
Ἰου-

dicem modo *seruicium* (quae duo subtilius quam opus est VITRINGA distinctum sunt) sed et pullulantem ex radice *serculi* s. *stolonem* notat, hinc translate *progeniem*. Vid. *Eccl. III, 2* ubi pro *ἀμύγδαλι* membrorum orationis respondet ceu synonymo *ἡ* *ἰῆ* diciturque Christus velut *ἰῆ* ex arido solo succrescere. At-

que etiam c. XI, 10. *ישׁע ישׁע* explicari videtur hoc quod v. i. dictum fuerat *ישׁע מן* *הַשׁר* *serculus ex trunco Iesuae.*

(e) Unde et apud ebr. nomen iuuenis se creditur a *splendore* *יְהוֹרָה* *Eccl. XIV, 12.* vbi vid. VITRINGA. Caeterum *Apoec. II, 18.*

quo in loco promissum illud vincenti propositum existat (*δύω ἀντὶ τῶν ἀστῶν τὸν πρῶτον*) sicut qui perinde ut in nostro loco, Christum ipsum simpliciter intelligant. Sed cum ille quidem non tam ut *δύω* hic, quam ut *δύω*, et ceu brabeuta potius quam ut brabeum repraesentari videatur; malimus de *spandare* qualis est *Phosphori* h. e. *exinitio* profus capere. BULLOSOBRIUS: *Je lui donnerai* (Loelet de) *L'Étoile du matin.* Rem ipsam s. beneficium hic promissum edidit eo. MARCVIUS *Comment. in Apoc. ad h. l.* itaque GLASSIUS *Philol. Sacr.* p. 167.

(f) PLINIIUS *Histor. Natural.* l. II, c. 8. p. 64. ed. DALECHAMP.

Sponsos. *Ebdic.* l. V. c. r. Habet proinde generatione primo eandem sere vim quod translate h. k. dictam est, quam propria magis verba, quibus *summa* Christi, ceteri sponsi ecclesiae, *pulcritudo* in sacrosancto illo epithalamio praedicatur a Davide s. Spiritu potius qui in ipso erat, Christi: Psalm XLV, 2. *Longe ante alios homines pulcherrimus es.*

Quae quidem pulcritudo Domini siue sub illis quibus olim erat obuoluta humilitatis integumentis, siue ut nunc eadem est in *Deo abscondita*, (Col. III, 3.) fidei oculis, non carnis cernitur, et sane plura in *Θεωθεώτω* complectitur, quae a nobis Scriptura duce facile colligi possent, nisi proposita breuitate prohiberemur. (8)

Quodsi deinde propius paulo in ipsam hoc haud infrequens in Sacris emblemata inquiramus, occurrit facile vel mediocri diligentia circumspicientibus, saepenumero *principalem* illo *dignitatem regiamque maiestatem* repraesentari, (h) ut proinde hoc in titulo idem quod in praegressis obseruabamus, itidem agnosci debere videatur, *regium* Iesu Christi *munus*, idque pro eo ad quem visum hoc et oratio ipsa pertinet statu, plenam vim atque *ζεοχνη*, inter caelites saltem, praefereus, suoque iurare coruscans.

Nec eorum insuper locorum S. S. meminisse alienum fuerit, ubi *doctores ecclesiae* (insigniores praesertim) figuratum *stellarum* nomen sustinent, (i) quod in *Comment. Apocalypse.* ad c. VI, 13. pluribus *VITRINGA* ediderit, adducto praesertim illustri viso c. I, 16. eiusque authentica interpretatione (ibid. v. 20.) Agnosimus ergo simul *propheticum* Domini munus s. *Magistri* et *Doctoris* summi et vnius omnium excellentissimi, atque inter reliquas in caelo illo mystico micantes stellas, *Phosphori* instar *πρωτοστρας*. Col. I, 18.

Tandem etiam respectu *effectuum* exoptatissimorum quos et initio statim *caelit.* et fert etiam nunc et latura olim est *η̄ eis ἀνθρώπων ἐνταρτος ἐπιφά-*

VEIC

(g) Conferri possunt quae ad illud Psalm XXXV, 2. encomium, *LAMPYRS* disputat, nosterque in primis *GRIEVS*.

(h) Vid. Numer. XXIV, 17. ubi siue *typum* (*Davidem*) cum antitypo (*Messia*) coniungi, siue, ut aliis placet, hunc solum canit putat, liquet saltem regiae personae characteres in fatidico illo sermone proponi. Item ipsum *Luciferi* nomen Est. XIV, 12. (non *Catodaemoni*, cui quidem ex transita Patrum *πρωτοστρας* ipsum deinde *Luciferi* nomen tribui sivevit, sed)

Babylonio Regi tribuitur, *Phosphori* inter alias stellas (h. e. terrarum dominos) instar habenti, sed qui ex fastigio dignitatis esset tamquam *e caelo* deiiciendus; quod qui factam sit, fieri poterit, admirabundè quaerunt quibus ista tribuitur a Vate oratio: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, fili (comes et velut alumne) Aurorae?* *Babylonium* intelligi perspicue ex v. 4. apparet.

(i) In declarandis conuenientiae momentis multus est *SAL. GLASSIUS Robertson. Sacr.* p. 167. sqq.

uener (VI EUSEBIO dicitur *Demonstr. Euang.* l. V.) horum igitur euentuum non aliunde pendentium causa, non minori iure splendido isto semetipsum Christus adornat titulo. Quas ad res *tria* in primis referenda videntur.

Nam si statum *primo* respiciamus illius aetatis, cui aeterna illa *lux* hominum et *vita* (Io. I, 4.) tum primum adfuit, teterrimae profecto et ignorantiae et hinc oriundae impietatis tenebrae orbi tantum non vniuerso incubuerant, (k) quas illius fideris exortus discussit ac dispulit, ipsamque illam quae in paucis supererat meliorem lucem nouis magnisque accessionibus mirifice adauxit; ita ut in illam rerum faustissimam conuersionem vere dici queat illud principis christianorum Poetae: (l)

*Caligo terrae scinditur
Percussa solis spiculis
Rebusque iam color redit
Vultu nitentis fideris.*

Iam nimirum quod Propheta praedixerat impleri coeptum erat, ut in tenebris versans populus lucem magnam videret, et caliginosa nocte obrutos diuinitus collustraret fulgor. Et. IX. quibus non dissona sacro ore fundebat, qui proxime ab illa faulta metamorphosi aberat, Zacharias Luc. I.

Et habebant, (si ecclesiam speciatim consideremus) habebant qui sub pretico illo foedere vixerunt, quod indulgentiae diuinae acceptum ferrent, et de quo sibi congratularentur lumen, quo rite vrentes poterant de natura Dei, de voluntate in miseriam generis humani propensa, de cultu eiusdem aliisque religionis capitibus facile plus videre et certius quid adferre, quam vel ab iis qui vitam extra sacrae istius ciuitatis pomoeria debebant praestari poterat, vel ipsi reperire per se et sine accensa diuinitus luce potuissent: erat tamen non nisi *lucerna* ut Dauides ait (Ps. CXIX, 105. LXX *λύχνος*) *pro pedibus ipsorum et lumen in semitis ipsorum*. *Lucerna* inquam; quae quamquam in tenebris iter facientibus hoc praestaret, ut errore vario euitato rectam tutamque viam teneant, nihil tamen ad solem et eam quam hic orbi adfundit claritatem et laetitiam. Quorsum et Perrinum illud videtur tendere 2 Ep. I, 19. quidquid vaticiniis V. T.

con-

(k) Quanti quam exitiales errores populum Dei, ea tempestate inuaserint, quam magna ex parte nec mala sua et hinc emergendi viam intellexerint Iudaei, nec bona vel oblata iam diuinitus vel ad spem beatrae immortalitatis proposita agnouerint, quae item in gentibus caeris et morum et religionis omnis fuisse deprauatio quod

pratarum opinionum chaos, breuiter expositum est in *natalitio Programmate Fridericianae MDCLV.* edito, *de statu temporum nato Christo.* Quae ipsa vberius tractantur in *MOSHEMI Institutionibus Histor. ecclesiast. maior. Saec. I. part. I. c. I. et II.*

(l) PRUDENT, *Cathemer. Hymn. II.*

contineatur ad Dei ac praesertim Messiae cognitionem pertinens, *lucerna* s. facis instar habuisse cum haec lucet *per obscura* (m) proficentibus, id vero est, lucem sed nimirum debiliorem praestitisse τὸν προφητικὸν λόγον, donec maior cum Messiae exortu clariorque effulserit, cuius et ipsi quibus scribebat Apostolus ἐκλεκτοὶ cum aliis non *resurgentibus lucem istam veram*, qua cuncti ad salutem *collustrandi sunt*, (Io. 1, 9. III, 19 sqq.) participes intra animos facti fuerant, quae est, nisi fallimur ἡ Φωσφόρου ἀνατολή ἐν ταῖς καρδίαις apud Apostolum.

Placet hoc loco, cum in Petrinum dictum delati simus, quod difficilioribus accenseri solet N. T. oraculis, misso variarum sententiarum censu et examine, strictim summatimque ponere quaedam, quibus observatis interpretatio illius loci aliquanto, ut credimus planior, vsus certior existere videntur et expeditior. Quae huc fere redeunt:

1) Rectius vertuntur, illud quidem *Φωσφῶρος* in imperf. (plane ut ὄντες supra v. 18.) *das da schein*, illa autem quae sequuntur, *donec dies illucesceret* (non *illucescat*) et *Phosphorus oriretur* (non: *oriatur*) *in cordibus vestris*. (n) quo pacto nec τὸ Φωσφῶρον ἐν ἀσχυρῶ τόπῳ (ista enim non diuellenda nec seorsim applicanda sunt) ad praesens N. T. tempus potius, statumque et conditionem Christianorum, quam ad noctem et umbras V. T. pertinet, nec τὸ διαγράφαι et ἀνατεῖλαι dici et *Phosphoro* attributa futurum quiddam, sed quod iam apostolico tempore et in animis fidelium per dei gratiam euenerat significare videntur. In quo minus recte similitudo premeretur nimis, et extra limites comparationis procedatur

B

tur

(m) Quidquid sit de rarioris vocabuli et in N. T. ἀπὸ χειρὸς ἀσχυρῶ (ἀσχυρῶς) significatione praesertim si per vltum τῶν ἐξῆς definienda sit: apparer tamen notionem *obscuri* et *tenebrosi*, propter ipsam *lucernae* *lucens* in tali loco mentionem, abesse non posse, si similitudini constare debeat ratio. Vnde et auctores vet. versf. si non alia re ipsa cogitatione emblematici sermonis, vt ita converterent adducti videntur. *Sicca* potius, et ab humano cultu relicta loca Graecis ἀσχυρὰ dici κερκίς *Observ.* ad h. l. post alios admonet, dubitatque diligentissimus monumentorum Graecorum collator, an praeter versionum auctoritates et *SVDAE* illam (vid. *SVID.* ex ed. *LVD. KYSTERI* T. I. pag. 390.) aliae adferri ex Graecis queant; idem tamen in explanatione sententiae *neētis* imaginem haud excludere potuit,

ad *viatorem* nocte in deserto oppressum aludi credens. Et sane cum huius generis deserta loca, passim falebrosa, suta, inuia et confragosa esse soleant, aegre in his, si vsquam, lucerna carent noctu iter facientes.

(n) Impeditiorem sensum fecit *germ.* *versf.* — *ein Lichte das da scheint*; eam vero quam supra dedimus versionem sequentia verba (aoristi nempe, διαγράψαι, ἀνατελεῖν) postulant. Recte autem adornata ab *INFANTE* ET *BELLOSOBRIO* *gall.* *versio*: — un flambeau qui éclairait dans un lieu obscur, jusque à ce que le jour parût et que l'étoile du matin se levât — pro quo minus accurate *Mont.* à ce que le jour commence et l'étoile d. m. se leve d. v. c. *Conf. BENDEL, Gnom.* N. T. *EXVSD* *EM*que *versf. germ.*

nix, si inde quid exsculpere quis auderet contra usum prophetici verbi etiam in N. T. tamquam lucerna nempe careremus facile postquam illuxerit. cf. Io. V. 39.

2) Quamvis videri queat quod posteriori loco positum est (de ortu *Luceiferi*) natura prius esse quam id quod praecedit, tum et minus quiddam dicere quam illud *ἡμέρα διανύσσει*, atque adeo quoddam ὑπερον πρότερον vt vocatur in arte et gradatio inuersa s. descendens subesse: hoc tamen non opus fuerit, si statuamus non de eadem prorsus re vtramque formulam adhiberi, sed prius quidem ad plenam N. T. diem (1 Ioh. II, 8.) alterum ad fidelium in hac ipsa *ἡμέρα σωτηρίας* (2 Cor. VI, 2.) collustrationem spectare. (o) Et potest etiam *ortus stellae diurnae*, diem ipsum e vestigio subsequenter includere.

3) Rectissime omnino *προσδοχισμός* ille extremus ἐν τοῖς καρδίας ὑμῶν ad proximum illud ἀνατείνη referitur. Nam vtut *CHRIST. WOLLIVS in Commentat. Philologica de Parentesi Sacra* (pag. 49 sqq.) multus in eo sit, vt eadem verba ad remotius *προσέχοντες* retrahenda esse vincat: tamen vt in aliis exemplis amor suscepti negotii virum doctum induxit vt parenthesis as etiam locis adfingeret, qui citra eam commode exponi atque intelligi possunt; ita quod ad hunc locum atinet, facile qui graecae linguae genium teneat cogitetque, quae huic εὐδῆματς obtent animaduertet, quorum hic exponendum ortum nobis fecit *WOLLIVS in Cur. Phil.* ad h. l.

4) Illud εὐδς εὐ Apostolicum cum adnexis non ad *προσέχοντες* referimus sed ad propinquius *ᾤκνοντι ε. α. τ.* ut non quoad *attention* (p) continuari debeat indicetur, sed quoad ille λύχρος viatoribus, vt ita loquamur V. T. quasi obscura aut sublustri nocte in patriam tendentibus inservierit. Quo obferuato facilius praeciditur fanatica quorundam caullatio, qui contentioni codicis diuini Petrinum hoc praetexere solent, cui generi et his maxime, qui a Zinzendorffio profecti sunt, grauiter se B. Abbas IO. ADAM. STEINMETZIVS opposuit in *praefatione* operis *Harmon. Euang. DODDRIDGII* quod germanice

(o) Expendi meretur *BEZAE* ad h. l. cogitarum, suspicantis forte *Solem* ipsam (hoc est Christum exhibitum) *Phosphori* nomen hic habere ob illam mundo *lucem*. Alienior tamen ab vsu illa *Solis* denominatione, si ita omnino cepit *BEZA*; sicut *SAR.* h. l. per *Solem* convertit, (*donec Sol oriatur in cordibus vestris.*)

(p) Quamquam illud *προσέχου*, hoc loco, non *attentionem* solum videatur notare (s. vt oracula attenta mente continuo voluantur et reuoluantur) sed, vt alibi, simul hoc, vt *fides* habeatur dictis, eaque

christiani *adsensu* firmo et reuerentiali, vt sic dicamus, profsequantur, ceu diuina non minus quam noua et clara testimonia. Vide ad usum τῷ προσέχου Act. XVI, 14. (coll. v. 15.) et quae ad illum locum adscripti *ΚΥΡΚΙΟΥ Obseruat. Sacr. T. II. p. 78.* sq. itemque quae ad Act. VIII, 6. ex Fl. Iosepho collegit *KREBSIVS*. Concinit, hoc modo si accipias, egregie cum dictis ipsius Petri 1 Ep. I, 10-12. per propositum veterum testium et recentiorum consensus fidem christianorum confirmatum euntis.

ce conuerſus ediditque S. V. FRIDER. EBERH. RAMBACHIVS (Tom. I.) etſi aliam paulo viam in vindicando explicandoque diſto ingreſſus ſit ὁ μεταστροφῆς.

5) Nihil impedit quo minus hoc etiam loco in Phosphoro ipſum intelligamus Chriſtum, quatenus ille vera fide agnitus *in cordibus exoritur*, etſi facile cum iis conveniat nobis qui Euangelium, per quod fides a Spiritu S. producitur intelligunt. Eſt, ſi prius placeat, illa φωσφόρος ἀνατολή, quoad rem nil aliud quam quod Paulo Gal. IV, 19. eſt *μετρωθῆναι Χρῆσιν* in hominum animis, eſt item, id quod ad noſtrum eſſatum propius accedit, illud ipſum quod *excitatis e ſomno* (ſpiritali) *atque ex morte ſurgentibus* promittitur Eph. V, 14. *ἐπιφανεῖσαι σοι ὁ Χρῆστος*. Tales nimirum quibus proprie proximeque hic ſcribit Apoſtolus, erant per admiſſas Spiritus S. operationes redditi, ἰστυμον (τοῖς Αποστόλοις) *πίστω λαχόντες* v. 1. ad ἐπίγνωσιν perduci viam Dei et Domini noſtri Ieſu Chriſti v. 2. 8; *εἰδότες καὶ ἐσημαγμένοι ἐν τῇ παρασῆ ἀληθείᾳ*. cet. Atque in hoc ipſo, communi gratiae regni beneficio, alterum poſitum eſt momentum quod ad effectus laetos ac ſalutares referendum putabamus caeleſtis illius Phosphori I. C. Poſtremo tandem cogitare nos iubet eadem denominatio de *ἐπιφανεῖα τῆς δόξης* quam omnis fidelium cohors ſecundum promiſſum Domini praefolatur, quam *παρουσίαν* Petrus admonet (c. III, 12): vt ſint *προσδοκῶντες καὶ σπεύδοντες*. Illo ſane aduentu iterum terriſ exoriturus veriſſimi nominis *Lucifer*; *diem aeternitatis* (2 Petr. III, vit.) nullis contaminandam nebulis, *nulla nocte* condendam (Apoc. XXI, 25.) adducet. cf. Tit. II, 13. 1 Tim. VI, 14. cet.

His praecedimus; ne in maiorem molem quam quae conveniat prolaſioni exereſcat diſputatio.

Vos, Ciues, quibus potiſſimum ſcribimus, nolite, quaefumus vos, committere vt fruſtra hoc quidquid eſt, meditationum ſacrarum propoſitum eſſe videatur. Rem ipſam, o Noſtri, cuius cum maxime recolitur memoria, et cuius gratia non debet quamvis frequentata commemoratione langueſcere, hanc igitur ipſam venerabundi et in Deum grati piique meditari! Chriſtus, qui vnus nobis perditam reſtiteret rem, natus, poſt diuturnam tot aetatum hominumque expectationem eſſe nunciatur. Hac, huc, (ne alias res agatis) caeleſtes vos chori et angelicum vocat praeconium, huc ſeratae caeli fores et velut inuitantia limina. Cauete o Vos qui variarum rerum et vilium cognoſcendarum cauſa huc confluxiſtis, ſummo ſtudio, ne quod caput eſt et ad ſapicendum et ad bene beateque viuendum a vobis negligi appareat. Palmarium vero ſi quaeritis Deoque reſtanti creditis, hoc nimirum eſt, vt Chriſtus cum beneficiis meritiſque ſuis rite agnoſcatur; quam ipſam ad rem quidquid vſquam in pretio apud mortales et honore eſſet, nihil

esse, sapienter olim gentium ille Apostolus statuebat Phil. III. Hoc vnum miseris ad immortalem beatitatem iter patet, arduum illud quidem sed et certum et tutum, satis etiam bona fide ingredientibus planum atque expeditum. Sacra igitur volumina, salubris quae e caelo descendit sapientiae promtuarium, quanto in pretio habere debeatis existimate. Audite Mosen et Prophetas, ipsumque de se Filii Dei testimonium audite, et voces legatorum eius. Magnus est et suauissimus vtriusque instrumenti consensus. Amplectimini nouas tabulas sed nec veteres negligite! vt enim, secundum tritum illud, in veteri testamento nouum latet, sic patet in hoc vetus: *firmiusque* h. e. ad nostram cognitionem expeditius certiusque nos iamiam *habemus prophetarum sermonum* corpus, ipso videlicet ex implemento, quae quasi realis quaedam est procurata diuinitus ἐπιλυσις et declaratio. Praestitit quippe re factisque h. e. nascendo, aduersaque, cruciatus mortemque ipsam, deinde et gloriam adeundo, praedictis *βεβαίωσεν* ipse Dominus noster Rom. XV, 8. 1 Petr. I, 11. Sed absit vt illotis quasi manibus ista contrectentur cimelia! Casta puraque mente opus est, profana procul habeatur! Illuxit sacer et amabilis dies melioris foederis (2 Cor. VI, 2.) hic aliam vitam alios mores postular (Rom. XIII, 13.). Secus longe a multis fieri cum dolore iusto animaduerrimus.

Non defunt, qui vanis suis cogitationibus inbaerentes obdurant se contra manifestam verbi diuini veritatem: non tam de opinionibus suis bene meriti, quam de se male. Qui cum habeant iter rectum deos sequuntur anfractus et viam planam deserunt vt labantur per praecipitium. Habetis querelas grauis Theologi, quas in ipsa hac quam egregie ornaui iuuitque, dum viveret, Acaademia nostra pridem ille fudit, quae veremur vt in paucos nostrae aetatis oppido conueniant, cum ne in plures nostratium atque etiam magis quam olim quadrent vereamur. Querelae (nouimus) gratae, vt quidam veterum habet, esse non solent etiam cum sunt necessariae, sed earum causas qui pro virili tollere satagit, is enimvero sapit laudemque meretur. Itaque, vt concludamus orationem, HOC AGITE per sacra haec solennia, Ciuēs! Accipite patulis auribus euangelii praeconium, auro contra earum et quouis melle dulcius. Ita autem audite, vt dicto audientes Deo suis, eiusque indulgentiam fide et laetitia sancta prosequamini! Ita futurum est, vt nec nos consilii, nec vos obsequii horumque ipsorum dierum poeniteat.

P. P. in Fridericiana d. XXIV. Dec. qui in fastis sacris est
vigilia Natalis Domini, MDCCLXVII,

78 L 1708

ULB Halle

3

002 390 507

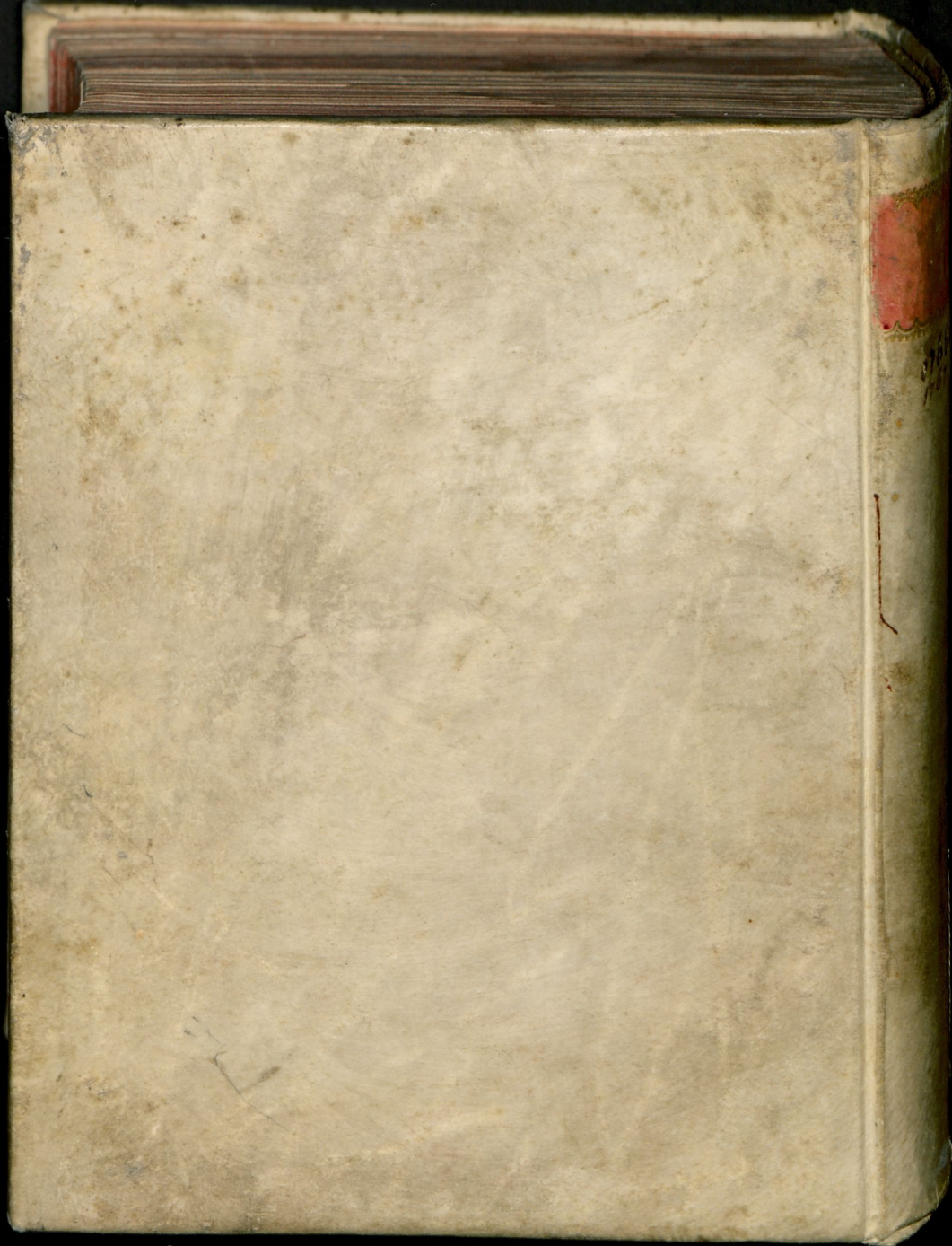

Sb.

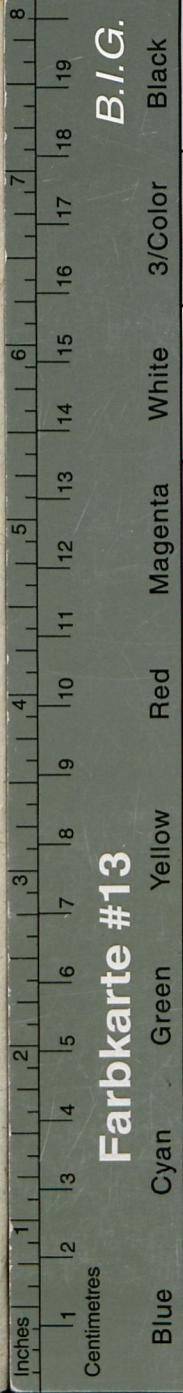
Fi. 100.

B.I.G.

FRIDERICIANAE PRORECTOR
 REAS ELIAS
 CHNERVS

ANI IMPERII NOBILIS,
 E REGIS A CONSILII INTIMIS, MEDICINAE
 VRALIS PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS,
 ENIOR, ET REGIOR. ALVMNOR. EPHORVS,
 ATVR. CVRIOS. PRAESES, REGIAE SOCIET.
 LIC. BEROL. ET MONTISPEL. SODALIS

VNA CVM
 RELIQVO SENATV ACADEMICO
 LEM CHRISTI

ELEBRANDVM INDICIT
 BREVI DISPVTATIONE

QVA
 ADSVMTA HVMANITATE
 VS TERRARVM ORBI EXORTVS
 S SACRAE SCRIPTVRAE ORACVLIS
 SISTITVR.

ALAE SALICAE
 ANOTROPHEI, CIOCCCLXVII.